

הגאון רבי אשר וייס שליט"א
ראש

שיעור
בענין סיפור יציאת
מצרים

הגאון רבי אשר ויים שליט"א

שיעור בענין סיפור יציאת מצרים

- רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ז הלכה א.
- ספר המצוות להרמב"ם מצות עשה קנז.
- מנחת חינוך מצוה כא אות א.
- ספר עמק ברכה הגדה אות א.
- מנחת אשר פסחים סימנים פב - פג.

משפטי מצוה זו במסכת פסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות תמן ומנה פ"ו):

מצוה קנח היא שצונו לשבות ביום ראשון של פסח. והוא אמרו יתעלה ביום הראשון מקרא קדש

ובא בפירוש קדשו והוא שלא תעשה בו כל מלאכה אלא מה שמוותר באכילה לבר כמו שבאר הכתוב. וכבר קדם*

לשון אמרם (שנת ל"ה) האי שבתין עשה כלומר כל יום טוב שאמר השם בו שבתין הוא כאילו אמר שבות או תשבות

ואלו כלם הם ציונים בשביתה שבתות ה' נקראו ימי המועדים כלם רוצה לומר ימים טובים. וכבר בא בפירוש במקומות

רבים אמרו יום טוב עשה ולא תעשה כלומר כי בטיל המלאכה בכל יום טוב עשה הוא ועשית המלאכה המוגבלת

לא תעשה ולכן מי שעשה בו מלאכה מוגבלת עבר על מצוה עשה ולא תעשה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו כלומר

שביתה במסכת יום טוב. (אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שנימת יום טוב פ"ה):

מצוה קם היא שצונו לשבות ממלאכה בשביעי של פסח. והוא אמרו יתעלה ביום השביעי מקרא קדש.

(אמור אל הכהנים, זמנים הלכות שנימת יו"ט פ"ה):

מצוה קסא היא שצונו לספור מקצירת העומר תשעה וארבעים יום. והוא אמרו יתעלה וספרתם

לכם מחרת השבת וגו'. ודע כי כמו שנתחייבו בית דין למצות שנות יובל שנה שמה שממנה כמו שביארחי

במה שקדם כן חייב כל אחד ואחד ממני למצות ימות העומר יום יום ושבע שבע. הוא שאמר תספרו חמשים יום ואמר

שבעה שבועות תספר לך. וכמו שצונו מנין השנים והשמיטה מצוה אחת כמו שבארנו* כן ספירת העומר מצוה אחת, וכן

מנה אותה כל מי שקדמנו מצוה אחת. ואל ישעך אמרם (מנחות פ"ו) מצוה לממני יומי ומצוה לממני שבועי ותחשוב

שהם שתי מצות כי כל חלק וחלק מחלקי מצוה שיהיו לה חלקים מצוה לעשות כל חלק ממנה. ואמנם היו שתי מצות

אילו אמרו מנין הימים מצוה ומנין שבועות מצוה, והה מה שלא יעלה למי שלא ימעה אותם הדבור. כי אחת כשתאמר

מצוה לעשות כך וכך הנה לא יתחייב מזה המאמר שיהפילה ההיא מצוה בפני עצמה. והראיה הכרורה על זה היותה

מוזנים גם כן בכל לילה שהם כך וכך שבועות כך וכך ימים ואילו היו השבועות מצוה בפני עצמה לא היינו מסדרין ענינה

אלא בליל השבועות והיינו אומרים שתי ברכות על ספירת העומר ועל ספירת שבועי העומר. ואין הדברים כן אלא

המצוה היא ספירת העומר יומי ושביעי כמו שתקנו. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, מידות ומוספי פ"ו):

מצוה קסב היא שצונו לשבות ממלאכה ביום עצרת. ומצוה זו אין הנשים חייבות בה. (אמור אל הכהנים, מידות ומוספי פ"ו):

מצוה צו: *מצוה ק"מ: והוא

מצוה קנד היא שצונו שנשבות בשבת והוא אמרו יתברך וביום השביעי תשבות. והנה נכלל צווי מצוה זו

בהמתנו ועבדנו. והנה התבאר ממלאכה היא הובה עלינו ועל כהמתנו ועבדנו. זמנים הלכות שנימת שנת פ"ה):

מצוה קנה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתי וביציאתי נזכיר בה יציאת מצרים

וקדוש היום ומעלתו והברלי משאר הימים הקודמים מצונו והבאים אחריו, והוא אמרו יתברך וזכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרוה וקדשהו בברכה. ובבאור אמרו (פסחים ק"ו) זכרוה על היין בכניסתו וביציאתו כלומר הכדלה שהיא

גם כן חלק מזכירת שבת ומתקנת מצותיה. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים. (ושמע יתרו, זמנים הלכות שנימת שנת פ"ט):

מצוה קנו היא שצונו לבער חמץ מבתונו ביום ארבעה עשר מניסן זהו היא מצוה השבתה שאור.

והוא אמרו יתברך אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתוכם. והנה התבאר רינו מצוה זו בפרק ראשון מפסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות תמן ומנה פ"ו):

מצוה קנז היא שצונו לספר ביציאת מצרים בליל חמשה עשר מניסן בתחלת הלילה כפי צהות לשון

המספר. וכל מי שיוסף במאמר ויארך הדברים בהגדרת מה שעשה לנו השם ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס

ואך לקח השם נקמתו מהם ולהודות לו יתעלה על כל טוב שנמלטנו יהיה יותר טוב כמי שאמרו וכל המאריך לספר

ביציאת מצרים הרי זה משובח, והכתוב שבא על הצווי הזה הוא אמרו והגדת לבנך ביום ההוא ובא הפירוש והגדת

לבנך יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא אי ביום ההוא יכול כבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה לא אמרתי

אלא בשעה שיש מצוה ומרור מונחים לפניך כלומר מתחלת הלילה אתה מספר. ולשון מביאתא מכלל שנאמר כי ישאלך

בנך יכול גם ישאלך בנך אתה מגיד לו כי תלמוד לומר והגדת לבנך אע"פ שאינו שואלך, אין לי אלא בזמן שיש לו

כן בינו לבין עצמו בינו לבין אחרים מנין תלמוד לומר ויאמר משה אל העם וזכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה

לזכרו כמו שאמר וזכור את יום השבת. וכבר ידעת לשון אמרם ואפילו כלנו חכמים כלנו נבונים כלנו יודעים את

התורה כלה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. וכבר התבאר משפטי מצוה זו בסוף פסחים. (נא אל פרעה, זמנים הלכות תמן ומנה פ"ח):

מצוה קנח היא שצונו לאכיל מצוה בליל חמשה עשר מניסן, יהיה שם כבש הפסח או לא יהיה.

והוא אמרו יתברך בערב תאכלו מצות. וכבר התבאר

לב שמה

המפורסם הוא לנשותי אלה נאמן עביל, ואלו יבכיר שבתך לא קהמך איך לענין השגותי אף איהו לא קפיד אלא אלאי בלחוד ויף סתור ויכח לא ומני משוננו נקבעו ייטו אצל מפני שביד הגבול כפא"י קעטבו כי משעשע טוב כפסטיני ביד הגבול תמם אז אבשר ממנוני של הרמזים כבר לא היה ביד הגבול בא"י אלא ביד הגבול אסגרת לען ביד הגבול עמיתו קהמך. ונלמד שבהשקפת הספר אחר לפני המבין עמנו לא היה כתוב שם ביד הגבול ולא זכר ממנו אלא מפני שביד שבתך קצוה היום מועד כי נוסחא מתיקתקת היא ולא היה הכונה רק על כל איהו ביד סימלא נאיהו זמן ונלמד בא"י מה חוכמה מלכותו של הרמזים עמנו לקמיה לילי הנטו נדך משל שני א"י יעבדי בא"י הילום כי הנה חסטינו זה לא יעילנו כלום כי עביל ובה הוה זימן להו העעבר ז"י כי אף שלא יעבדי אלא עמיה שם ולא יהיה נשם ביד שמתן לא יעילנו השבועון אלא והיו נשם היה ספור מלפנין החשטון א"י בלמד הוא נכפעה ולא ביד שמתן רק אם יעברו מי א"י חיי שאל בחיל לך ביד שמתן בא"י. וכוו עמנו עוד ילא יהיה שם בא"י ביד ולא יהיה בחיל ביד שמתן בחילן כי. לומר שלא היה בא"י שם ביד שם א"י אלא אם לא הכעבר בני א"י משם חיי ואם לא היה גם בחיל ביד שמתן אז שסטנו לא ייעול כי, וזה עמנו סור ויחלנו נרד ואלו איתנו איתנו נשם היום עקבתי הם (ד"ל בני א"י) כי ר"ת ועל קיעונום שמתן לא על שסטנו אלא חסטינו לגמרי מלמא בעלמא עביל. הרי שלא סתם הכו נמו אלא בני א"י בלמד ולא זכר ביד ספור כי לענין החשטון כל איהו ביד סור ונלמד סיהיה בא"י ועל קיעונום שמתן נח"ל):

למאן תמן מה עמלא נמוי עלה דמי וכו"ש ליל. זה אינו נזכר כלל לנשוא ולצויו נשואו דוקא ועליוס בלמד הוא סאמרו עלה דמי ודברתס מתיך סכוא עמנו ויכר סעד אמי ויכח היו שמתן על הדאיה היה לו לזון סיהי נמוי דין ביד הגבול יין סנהדרין כל איהו זמן אף סיהי לאמר דתן כי אין הרה"ה יעבור סהיני סלייה נקמקס אלא כסנהדרין יבא"י בלחוד ילא נחמטנו מן המקום איהו יתכר הי אלא ד"ר בלמד ובכ"י כ"י שם עמ"י המקום גורס לחיי הגבול ואם אינם שם לא יזנו והאי קריא ד"ר קאי כי יפלא מתך דבנ נפרתס סופיניס מתיך אמרלא ויף נשאר ד"ר סוקסס לסם לחיט' וכתבי דא"י מתיך קמירא נתיקס ספר חייב מיתות סלל סתן ממלא וי"ל נדרשתי כל זמן

שסנהדרין נדילה נקמקס דתן אלא מתיך אז סופיניס וסופיניס מתן ק' בלל סנהדרין לספוט ד"ר נהלקין הם כשלו כל ד"ר עביל. ומה שכתב הרמזים כאן מה החלפת מלוה ו' לא יעשה איתם לכוול אלא ביד ולא יבלי בלמד וי"י. גם כמבדו פ"י סה"ל קד"ס הדרס סכג כל סאמנו מקיעות ר"ח ור"ה ע"פ

הרה"ה יעבדי שם ימי א"י עמתי איהו אלא סנהדרין עבא"י אי ביד הסמטין עמנו לסם הסנהדרין השות וכו' ע"כ. הרי שלא היה אלא על סנהדרין בא"י בלמד ולא על זמן כהנ"ק או על שני מקומות הם והיא ממתת הם סממנוי סתין מן הכתוב חייב לקיעות מקום הסנהדרין אלא לר"י בלמד והם לענין מתיך מתיך מתיך מתיך ד"ר יפלא ע"כ מתיך:

שען סור הרמזין ו"ל לפי דבריו שפילי נקיעות החשטון לך שיהיה שם בחיל ביד או בחיל ביד שמתן בחיל עמנו סממנוי סתין מן הכתוב חייב לקיעות מקום הסנהדרין אלא לר"י בלמד והמקדק סם בלפני הרמזים ויהא סממנוי ידע סממנין זה סממנוי איהו היום ויגד בו לחיי הדשים

קי

מנחת

בא, מצוה כ, שלא יראה לנו חמץ בפסח

חינוך

ובטח
שלא יראה

[א] ולענין שבושה, אם נשבע שלא לאכול חמץ בפסח או בערב פסח אינה חלה, כמו נשבע שלא אוכל נבלות [שמה] רק כבולל, עין ש"ם שבושת כ"ג ע"ב ור"מ פ"ה משבושות ה"י, וכתב שיעור תלמי הפשוטה, דלית מפורש בתורה, ע"ש ה"ג, וכתב נמי, אף דהר"מ [הג"ל בשם א"י] חפיק ח"י שיעור תלמי יאכל מ"מ גם זה נקרא אינו מפורש בתורה, ע"ן פרי מגדים פסחים [נה"ל] פסח ה"ג פ"ג אות ד"ן, וע"ש ג"כ לענין הנאה, חקר אם הנאה אסורה במצי שיעור ג"כ מן התורה, ולענין שבושת ע"ש והאריכו האחרונים.

ובטח
שלא יראה

[יא] ואם יש בית פתח, ואין בחמץ בית רק רוב חמץ, ומיעוט הימר שנתערב ברוב חמץ, אם היתיר בעל לענין שימחיר על הכות הצלחי לעיל מלות נוד הנשה [מלה ג' אות ה'] וכמה פעמים נתייאר זה בשם מנחת הכהן [פ' התערבות ת"א פ"א ד"ה והמט (הרחקת)] שמסופק בזה אף היתר בעל שלישי, שהיה היתר נהפך לאיסור כמו שאיסור נהפך להיות היתר, וע"ן פרי מגדים שער התערבות [ת"א פ"א ד"ה החקירה ה', ובסוף הסקנן].

מצוה כ

שלא יראה לנו חמץ בפסח

[א] שלא יראה לנו חמץ בפסח, שנתאמר [שמות י"ג, ד'] ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה [ב"צה ד' ע"ב] פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ.

מצוה כ

שלא יראה לנו חמץ בפסח

[א] ולא יראה לנו חמץ בפסח, שנתאמר [שמות י"ג, ד'] ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה [ב"צה ד' ע"ב] פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ. משרשי המצוה מה שכתבנו בשאר מצוות הפסח.

מצוה כ

שלא יראה לנו חמץ בפסח

[א] ולא יראה לנו חמץ בפסח, שנתאמר [שמות י"ג, ד'] ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה [ב"צה ד' ע"ב] פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ.

מצוה כ

שלא יראה לנו חמץ בפסח

[א] ולא יראה לנו חמץ בפסח, שנתאמר [שמות י"ג, ד'] ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה [ב"צה ד' ע"ב] פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ.

מצוה כ
שלא יראה לנו חמץ בפסח

[א] ולא יראה לנו חמץ בפסח, שנתאמר [שמות י"ג, ד'] ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך, שבעת ימים. ואין אלה שני לאוין בשני ענינים, אבל הם בענין אחד, כמו שאמרו זכרונם לברכה [ב"צה ד' ע"ב] פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור, לומר לך הוא חמץ הוא שאור, כלומר אין הפרש בין החמץ עצמו ובין דבר המחמץ. משרשי המצוה מה שכתבנו בשאר מצוות הפסח.

דיניה, מבוארים בפסחים [פרק א' - ג']. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ונקבות.

ועובר עליה ולקח חמץ בפסח והניחו ברשותו לוקה. אבל אם לא הוציאו מקודם הפסח מביתו אינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה, ואין לוקחין עליו כמו שאמרנו [מצוה ט].

מצוה כא

מצות סיפור יציאת מצרים

[א] לספר בענין יציאת מצרים בליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח השם יתברך על כל הנסים שעשה לנו

ב. כג. בא לאו י"א. רמב"ם לאוין ר. הלכות חנוך וחצה פ"א ס"ג לאוין ע"ג. סמ"ק ר"ד ל"ה. טור ארוח ת"ע. א. כ"ה בכל הכתי' ובמרבית הדפוסים ע"פ סה"מ להדימ. ובקרא כאן כתוב, מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה חמץ וגו' גבולך, ובדברים ט"ז, ד', תיב ולא יראה לך שאור בכל גבולך שבעת ימים. ב. גירסתו שם פתח בשאור וסיים בחמץ, ע"ן כ"ט"מ כ"א ח"ב וצ"ח כ"ה שם וסו"ח לעיל מצוה י"ט אות ג'. ג. בכל כתבי היד "המתחמץ". ובסו"מ העלוי "המתמץ". ד. ע"ן לעיל מסצה ה' ואילך, וראת מצוה כ"א. ה. וקטנו שיחא ערשת מעשה, סה"מ להדימ. כ"א. ה. בא עשה ו'. רמב"ם ע"ן פ"ג. הלכות חמץ וחצה פ"ד. ס"ג ע"ן ט"א. סמ"ק רמ"ד. טור ארוח ת"ב - הפ"ד. א. בתחילת הלילה, סה"מ להדימ.

לנו, ובאן המצוה לספר לנו, אבל אם אין עמו אחר המצוה להזכיר עצמו שיהא לשאר הלילות. אך כיון דעיקר מצוה המפורשת לספר לאחר, ח"כ למה הביא הר"מ פסוק זה דחוב, פסוק ליה דחייב כמו בכל הלילות מפסוק למטן מאז, כמו שדרשו כ"שם צרכים שם מפסוק זה, ומציאו הוא כצ"ח ב"ה קריאת שמע כמו שכתבנו, ע"ש. ואפשר לומר כיון דכ"ח יציאת מצרים בלילות, לא דרשין אלא מריבוי דכל, ח"כ לא היה אלא מדרכה, וחלה שבושה עליו אם נשבע שלא יזכור או שיזכור, אבל בליל ט"ו היא עשה מפורשת צמנין פרי"ג, ח"כ אין שבושה תלה אלא כבולל, ובשאר לילות כיון דהיא מריבוי דכל הוי כמו ח"י שיעור וחלה שבושה. ע"ן ר"מ פ"ה משבושות ה"ז ותוס' סוגיא דבולל [שבושות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקין], והובא כמה פעמים במיבוי זה.

מצוה כא, סיפור יציאת מצרים

[א] לספר וכו'. מצוה זו ע"ן ר"מ פ"ז מחמץ ומלה ה' א-ה', ומצינו מפסוק וזכר את היום הזה אשר יצאתם מצרים וגו'

[שמות י"ג, ג'] ומיין שגליל ט"ו, שנאמר והגדת לבני ביום ההוא לאחר שבעת ימים, וזכרתי שני הפסוקים משלימים דין המצוה, דל"י מפסוק וזכר את היום הזה, כמו דבכל יום מזכיר יציאת מצרים בשני עצמו ואינו מודיע לנו הכי נמי גליל ט"ו, ואי מפסוק והגדת הוה אמינא דוקא אם יש לו בן או אחר עמו לספר אבל אם הוא ביחודי אינו מצוה, על כן הביא הפסוק דזכור, דגם בשני עצמו מצוה להזכיר. והרב המחבר כלל כל הדברים בפסוק זה והגדת לחוד, ואין נפק"מ כל ק' לא ראינו להאריך בזה.

[הגדה] לכאורה צ"ע על הר"מ [מאן ה"א] ובספר המצות פ"ה קמ"א, דמיה המצוה לספר בליל ט"ו, מאי מעליה דליל זה מכל הלילות, הא מצוה להזכיר יציאת מצרים בכל יום ויכל לילה, ע"ן ברכות י"ב ע"ב, מזכירין יציאת מצרים בלילות, אף דלכאורה חכמים פליגי, מ"מ רוב הפוסקים והר"מ מכללם בפ"א מקריאת שמע ה"ג, פסקו כן וזמא דמצוה להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה, שנאמר למטן מזכור את היום הזה מאתן מצרים כל ימי חייך [דברים ט"ו, ג'], ע"ש, חכמים יציאת מצרים ביום ובלילה הוא מדאורייתא, ע"ן ברכות כ"א ע"א, פסק אמר אחת ר' יודי חזור וקורא דייצאת מצרים דאורייתא אף למאן דסובר קריאת שמע דרבנן, ח"כ מאי נתוסף בליל ט"ו, וע"ן פרי חדש ה' קריאת שמע [ס"ז] האריך בפנינים אלו.

[ג] אין לומר דמיה די בהכרח דמיה חזורה, ע"ן מגילה [י"ח ע"א], וזכור יוכל בלב וט"ו, ובאן דכפ"י והגדת נ"ך הגדה בפה, זה אינו, ע"ן ש"ס שאגת אריה ה' הוכרח יציאת מצרים [ס"י י"ג] האריך לברר שאין יוצא ידי חובתו בהכרח, ולומר דבכל יום די בהכרח יציאת מצרים לחוד בלא סיפור, ובאן נ"ך סיפור הנסים ותפלות עשה עמנו הש"ס, כנראה מהר"מ והרב המחבר כאן ומ"ם פסחים [קמ"ז ע"ב], ע"ש, דלפ"ה דגם בליל פסח יוצא בהכרח לחוד, וע"ן פרי חדש פ"י ח"ג [אות ו' ד"ה ויאמר], דבהכרח יציאת מצרים נקדשו יצא, וע"ן ר"ן [פסחים כ"ה ע"ב מדפי הר"ן], שכתב דכל שאלה אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, היינו מן המוציא כלליו, והליתו מן הסיפור, ע"א, אבל יצא ידי חובתו מן המצוה להזכיר בשני עצמו ולא להגיד לנו, ובאן המצוה לספר לנו, אבל אם אין עמו אחר המצוה להזכיר עצמו שיהא לשאר הלילות. אך כיון דעיקר מצוה המפורשת לספר לאחר, ח"כ למה הביא הר"מ פסוק זה דחוב, פסוק ליה דחייב כמו בכל הלילות מפסוק למטן מאז, כמו שדרשו כ"שם צרכים שם מפסוק זה, ומציאו הוא כצ"ח ב"ה קריאת שמע כמו שכתבנו, ע"ש. ואפשר לומר כיון דכ"ח יציאת מצרים בלילות, לא דרשין אלא מריבוי דכל, ח"כ לא היה אלא מדרכה, וחלה שבושה עליו אם נשבע שלא יזכור או שיזכור, אבל בליל ט"ו היא עשה מפורשת צמנין פרי"ג, ח"כ אין שבושה תלה אלא כבולל, ובשאר לילות כיון דהיא מריבוי דכל הוי כמו ח"י שיעור וחלה שבושה. ע"ן ר"מ פ"ה משבושות ה"ז ותוס' סוגיא דבולל [שבושות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקין], והובא כמה פעמים במיבוי זה.

[א] למען יראו ילדי ישראל את הנסים אשר עשה לך אלהים למצותך וכו'. מצוה זו ע"ן ר"מ פ"ז מחמץ ומלה ה' א-ה', ומצינו מפסוק וזכר את היום הזה אשר יצאתם מצרים וגו'

[ב] ודנה, לדעת הכסף משנה (דלפ"ה) לשיטת הר"מ אם נאמר להלאין אלו אינם ניקחים לע"ה, ח"כ כנראה לוקחן שמונים ובטמון לוקחן רק ארבעים, וע"ן שאגת אריה [ס"י פ"ג], ואין להאריך.

א) במהירות הקדומה נדפסה כאן אורח ב"י.
א) ע"ן אגב"ל ערך זכרה יצ"מ, שיטת הראשונים אי בלילה הוי דאורייתא.
ב) ובי"ב הויתור להלן מצוה ש"ל (מנחת סולת).

מנחת

בא, מצוה כא, מצות סיפור יציאת מצרים

חינוך

קיא

עין ה' קריאת שמע [פ"א ה"ג] כלל יציאת מצרים נמצאת עשה דקריאת שמע, רק דליל ט"ו מנחה למזוה בפני עממה, וז"ע למה, כיון דלפנין מקרא למה לא נמנה למזוה ככל המצוות. ומנחמי צברי מגדים כפסיחה הכוללת ה' קריאת שמע [אות ד'] כתב ככל מה שכתבנו, וגם כלל"ה זכרות ו"ב ע"ב ד"ה

פשוט לרבי אלעזר בן עזריה אחר חלות, כיון דלפן טוהגת מצות מנחה, הכי נמי אינו חייב במנחה זו, רק אם לא הזכיר כלל חייב עליו להזכיר כמו בשאר לילות, אבל לא מחמת מצות עשה זו, וזה פשוט, וגם אם איחר לא קיים המצוה לרבי אלעזר בן עזריה, וזה פשוט.

מזכירין] הקשה זה, דלמה לא מנו מני המצוות זכרה יציאת מצרים בכל יום למצות עשה בפני עממה, וכמד דנפקא מספוק למען חזכור ולא נאמר בשלשן ציוו וזכור. אלא קאי אדלעיל לאכול פסח ומנחה שעל ידי זה חזכור, אף דממילא שמעין דמזוה לזכור מ"מ אין נמנה למזוה בפני עממה, ע"ש. ולכאורה קשה, למה לא נפקא לכו לרבותינו מספוק זה כפרשה דכתיב זכור את היום והוא בדרך ציוו, ונרין לומר דקייס לכו דפסוק זה מייירי בליל ט"ו, כמבואר כאן בר"מ ובמכילתא [דרשב"י שמות י"ג, ג'], ואין המכילתא תחת די.

וראיתי לרש"י נחומס על פסוק זכור את היום הזה, וז"ל, למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום. וזה ז"ע, דחז"ל למדו מקרא דלמען המאזכר בחורה, ולא מספוק זה, ובדאי היתה קבלה בידם, ולמה מביא רש"י דרשה זו על כל יום כיון דנמכילתא מנואר דקרא זה לא קאי אלא על ליל ט"ו, וז"ע. שוב נא לדי מורחי על רש"י, וכמד שרש"י למד זה ממלת זכור שהוא לשון הויה, מהיה זכר זה ממדי, כי זכור על משקל זכר, ועניני יפלא, כיון דכש"ס דלן לא יליף על הזכרה בכל יום רק מלמען חזכור, וגם הר"מ [בספר המצוות הג"ל] שהביא המכילתא מנואר דזכור קאי רק על ליל ט"ו, וגם מספוק זה ממילא שמעין דלילה ג"כ מזכירין, ורבי אלעזר בן עזריה אמר [בזכרות שס], לא זכיתי שתמלא יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא מכל ימי חיך לרבות הלילות, על כרחך טוליה סבירא לכו דמפסוק זה לא נלמד רק לליל פסח, אבל לא לכל ימות השנה, לא כרש"י ז"ל, וז"ע מנחה.

עב"פ מצוה דלפן זה דליל ט"ו הוא מצוה עשה מן התורה לכל אחד מישראל להזכיר, וגם להגיד לבניו או לאחר אם יש עמו, וגם אפשר לקר קצת באריות נקיים ונפלאות, ועיין פרי מגדים ה' פסח [אשל אברהם סי' תע"ט סק"ב וסי' תפ"א סק"ה].

אחר חצות [ב] ויהנה, להר"מ כאן פ"ו ה"א, דפוסק

דלחילה מנחה כל הלילה, ודאי מצוה זו כל הלילה, דקרינן בזמן שיש מנחה ומזרח מונחים, היינו בזמן שמונים על מנחה ומזרח, וזה פשוט דמנחה ומזרח אינם מעבדין הסיפור, ולא מנינו זה דמנחה זו מהיה תלויה במנחה ומזרח, אף דהמורה קבעה זמן ליל ט"ו דמונים על מנחה א"כ כל הלילה מחויב במנחה זו. אבל לשיטת הפוסקים [שפסוק כרבי אלעזר בן עזריה וכרנא פסחים ק"ב ע"ב, דלכל מנחה אחר חצות לא ילא ידי חובתו, א"כ מנחה זו גם כן עד חצות דהו בזמן שיש מנחה, אבל לאחר חצות הוא דלפן חצות עשה זו. ועיין בראשונים] שהתמירו לומר הלל קודם חצות, ואפילו להחוס' מגילה כ"א ע"א ד"ה לאחיי שכתבו דלפן להחמיר בהלל כיון דהוא דרבנן, היינו כפיפור יציאת מצרים רק ההלל בודאי הוא דרבנן, אבל זה

שם, שנאמר [שמות י"ג, ח'] והגדת לבנך וגו'. וכבר פירשו חכמים דמצות הגדה זו היא בליל המשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה, ומה שאמר הכתוב לבנך, דלאו דוקא בנו, אלא אפילו עם כל בריה.

וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים, ואיך לקח האל יתברך נקמתנו מהן. ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו, כדי שיתעורר לבו בדבר, כי בדבור יתעורר הלב.

משרשי מצוה זו, מה שכתוב בקרבן הפסח. ואין מן התימה אם באו לנו מצוות רבות על זה, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כי הוא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו. ועל כן אנו אומרים לעולם בברכותינו ובתפלותינו זכר ליציאת מצרים, לפי שהוא לנו אות ומופת גמור בחידוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול, פועל כל הנמצאות אל היש שהם עליו, ובידו לשנותם אל הישי שיחפוץ בכל זמן מן הזמנים, כמו שעשה במצרים ששינה טבעי העולם בשבילנו, ועשה לנו אותות מחודשים גדולים ועצומים, הלא זה משתק כל כופר בחידוש העולם, ומקיים האמונה בידיעת השם יתברך, וכי השגחתו ויכלתו בכללים ובפרטים כולם.

ב. יובא הפירוש [במכילתא והגדשים] והגדת לבנך, יכול מראש חדש תלמוד לומר ביום ההוא וגו' בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש מצוה ומזרח מונחים לפניך. כלומר מתחילת הלילה אתה חייב לספר, סה"מ להר"מ. ג. "ולשון מכילתא [דרשב"י], מכלל שטאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך וכו' אין לי אלא בזמן שיש לו בן, בינו לבין עצמו, בינו לבין אחרים מנין, תלמוד לומר [שמות י"ג, ג'] ויאמר משה אל הים זכור את היום הזה, כלומר שהוא צוה לזכור כמו אמרו זכור את יום השבת לקדשו, סה"מ להר"מ. ועיין מניח אות א. ד. עיין מניח אות א. ד. וז"ל, ואת י' ד"ה ואפשר. ה. ראה לעיל מצוה ה', וראה מצוה ט"ז. ו. הנוטח שבפנים ע"פ קצת חתי"י, וברמב"ן בהשגותיו לטה"מ, בלאו הראשון שבח הר"מ, "הנמצאות, מוציאן מאין מוחלט אל היש שהם עליו, ואל היש שיחפץ בו בכל זמן". ושבוש ברוב חתי"י ובדפוסים הראשונים, ונדפס "הנמצאות ה' היש, שהם עליו ובידו לשנותם, ה' היש", ובדפוס פפ"דא "הנמצאות ה', ובידו לשנות היש", ובדפוס וין ומניח "הנמצאות הוא, ובידו לשנות היש". ובמצודת דוד להרד"ב [מצוה ק"ז] "הנמצאות, ובידו לשנותם בכל עת שיחפוץ". וראה מ"ש ר"ש ה' תבון בפי מלת חרות שבס"י חמורה, ערך על מה שהוא עליו. ז. ע"פ הרמב"ן הני"ל בחזרה הקודמת, וכן ביאר הרמב"ן בפרשתו לקמן פסוק ט"ז, וז"ל: והצריך וכו' מצוות רבות זכר ליציאת מצרים, והכל להיות לנו בכל הדורות עדות במופתים שלא ישתכחו, ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלהים, כי וכו' כבר הודה בחידוש העולם ובידיעת הבורא והשגחתו, וגם בנבואה, והאמין בכל פנות התורה, מלבד שהודה שחסד הבורא גדול מאוד על עושי רצונו, שהוציאנו מאותו עבודת חירות וכבוד גדול לזכות אבותיהם החפצים בראת שמו. ע"ש ובפירושו לשמות כ, ב, ובתחילת דרוש תורת ה' התימה להרמב"ן שהאריך בזה הרבה.

יום, וז"ע דדעת תלמידי רבינו יונה יש זכרות [סוף ד"ה אלא], דמפלג המנחה יזאל ידי חובת יציאת מצרים בכל השנה, עיין אר"ח סי' רל"ה, מ"מ הא כתבו שם טעמו של דבר כיון דלא מריבין יציאת מצרים בלילה רק מריבין דכל דעו תפילה, בזמן שהוא לילה לענין תפילה הו' ליה לילה לענין יציאת מצרים,

[ג] ור"פ'י מה שכתבנו [למעלה אות א'] וזרות שבועה

דממדי חלה שבועה על יציאת מצרים בלילה כיון דלא מפורש רק ממדרש, עיין ר"מ, וי"ד סי' רל"ו [ק"ב בנב"ה], ור"ל"ט ס"ו, ועל לילה זה לא חלה שבועה אם נשבע שלא יספר ביציאת מצרים בלילה זה, כמו נשבע שלא יאכל מנחה [ש"ע אר"ח סי' חפ"ה וי"ד סי' רל"ו ס"ה]. ולכאורה אפשר אם נשבע סתם שלא יזכור יציאת מצרים בלילה זה, כיון דחלה על החיוב שיש צוה הלילה כמו בכל הלילות, א"כ פלה ג"כ על החיוב הפרטי מכח כולל, אף דלא משכח רוחא כלל לחול, כיון דאם חזרו קצת יזאל, וא"כ לא חזרו כלל, ולא שיך כולל, עיין י"ד [סי' רל"ח ס"ב] ושבוטות כ"ח ע"ב גבי עיפאל מני. אף לרבי אלעזר בן עזריה [הג"ל מצות הקודמת] חלה ככולל לאשר חלות דחילי עליו, דלא אינו מצוה רק ככל הלילות, אף אם נשבע רק עד חצות לא חלה, ואם כלל עוד לילה אחד לא כלל גם אחר חצות, לכאורה חלה דהו' כולל, ואין כאן מקום להאריך ולעורר נאח, עיין אברה"ע [סי' קס"א ס"ד בנב"ה] גבי נשבע שלא לחלוץ ושלא לייבם, וי"ד [סי' רל"ט ס"ז] ור"מ.

[ד] והנה זה בצורה, כמו בכל מצוות התלויות בדבור אחד מוציא חזירו, כמו זכרת המזון וכדומה, מוח מקריאת שמע מטעם הירושלמי [בזכרות פ"ג ה"ג], עיין בראשונים ובאר"ח [סי' נ"ט ס"ד נהג"ה], הוא הדיון כאן אחד מוציא חזירו. ואפילו אם ילא מוציא, כמו בכל מצוות חייבות [עיין ר"ה כ"ט ע"א], רק לרין שיהיה מחויב דבנה, דללאו הכי אינו פוטר חזירו, עיין ש"ס ומופשוט [עיין בזכרות כ' ע"ב]. ומפורש כמה בפסחים קט"ז ע"ב, כד יוסף ורע שמת אמרו ההגדה, ואי סומא פטור לא היו מוציאין את בני ניסח, ומנואר להדיא דמחויב מוציא חזירו ידי חובתו ועיין אר"ח סי' תפ"ז. ולענין אם לרין כוונה, כמו בכל מצוות התלויות בדבור, וענינים אלו אין צורך להאריך כי ידועים לכל מנין עת תלמיד.

וגם לענין מודר הנאה מחזירו אם מוציא, במדרש הנאה דמצוה לאו ליהנות ניחמו, ואפשר כיון דנהזכרה קצת סגי ושאר הסיפור אינו אלא דרבנן, [וגם] לדעת ר"ה ר"ה [ז' ע"א מדפי הר"י] דמצוות דרבנן ליהנות ניחמו אסור למחזירו להזיאו, ואם בדאורייתא אם ילא מוציא עיין שאגת אריה [סי' י"ג וק"ד] וטורי אבן [ר"ה כ"ט ע"א ד"ה כל ור"י] בשם הגאונים, וכל הפסחים מלאים מזה. ואין צורך להאריך.

[ה] ואם הזכיר יציאת מצרים בין השמשות, לא ילא רק בנספק, דאפשר הוא

יום, וז"ע דדעת תלמידי רבינו יונה יש זכרות [סוף ד"ה אלא], דמפלג המנחה יזאל ידי חובת יציאת מצרים בכל השנה, עיין אר"ח סי' רל"ה, מ"מ הא כתבו שם טעמו של דבר כיון דלא מריבין יציאת מצרים בלילה רק מריבין דכל דעו תפילה, בזמן שהוא לילה לענין תפילה הו' ליה לילה לענין יציאת מצרים,

ז) רשב"א ברכות ט' ע"א ובשו"ת ח"א סי' תמ"ה, ר"ן סוף פ"י דפסחים ופ"ב דמגילה. ח) נראה שכוונתו דבמצוות ליל הסדר רק ההלל לבדו הוא דרבנן, ולכן בו אין להחמיר. ז) אמנם במהדורה השניה "בסיפור יציאת מצרים", ויש לעיין.

עו

עמק

סדר ליל פסח, הגדה

ברכה

שוב אינו זמן סיפור יצ"מ ולא שייך בזה כל המרבה לספר ה"ז משובה.

וצ"ל, דהא דהשתתף עמהם בספור אחר חצות, לאו משום מצות ספור יצ"מ של אותה הלילה, אלא משום מצות זכירה של כל השנה, דהא בכל השנה איכא חיובא להזכיר יצ"מ ביום ובלילה.

שוב מצאתי בנוסח ההגדה של הרמב"ם כתוב שמה אחר המעשה הנ"ל: „אמר להם ר"א בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא שגא' למען תזכיר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך וכו'. מעמע שזהו שהשיב להם אז באותה הלילה, דהא דמכתתף עמהם בספור לאו משום מצות ספור של אותה הלילה, אלא משום מצות זכירה של כל השנה, וכמו שדרשה בן זומא. **אלא** דעיקר הדבר צ"ע, דבה שייך כל המרבה לספר ה"ז משובה במצות זכירה, הא מכיון שהזכיר יצ"מ מיד יצא ושוב אינו עושה שום מצוה; משא"כ במצות ספור, כל מה שמרבה לספור הוי הכל מצוה אחת ונכלל בהספור.

ואולי דהא דהשתתף עמהם הוא משום דלא רצה לעשות כדבריו לפרוץ מהם בהגיע חצות לילה,

דהא גם בי"ש לא עשו כדבריהם, וכי"ש כאן דהוי יחיד במקום רבים, ולפי"ו נראה מכאן ראי' מוכחת לפסק הרמב"ם, שפסק כר"ע דהפסח נאכל כל הלילה, דהא רבים סבירי להו כותבי, והיינו ר"א ור"י ור"ט, ויחיד ורבים הלכה כרבים; ודלא כחוס' שנסתפקו בדבר אי הלכה כר"א בן עזריה.

אך יש לדחות, דהא דסיפרו ביצ"מ כל הלילה, לאו משום מצות ספור, אלא משום דחיוב לעסוק בהלכות חג בחג הל' פסח בפסח, ותניא בתוספתא דחייב אדם לעסוק בהל' פסח כל הלילה, ונכלל בזה ג"כ לדרוש ולעסוק בנפלאות יצ"מ, דהוי נמי מענין הפסח. וכן מצאתי ב„שיבולי הלקט“, שכתב בשם החכם ר' בנימין ברי"א הרופא ז"ל, דהא דקאמר עד שבאו תלמידיהם וא"ל הגיע זמן ק"ש של יצירת בא להודיענו בזה שאלמלא ק"ש שהיא מצוה עוברת לא היו נמנעין מלספור ביצ"מ גם אח"כ. עכ"ל. הרי להדיא, דגם אחר שהגיע זמן ק"ש, שהוא ודאי יום, לא היו נמנעין מלספור ביצ"מ אי לאו משום מצות ק"ש, וביום לכ"ע שוב לא שייך כלל מצות ספור. וע"כ דהוא משום הל' פסח בפסח.

[ד

הלכה כראב"ע דאמר דאם אכל פסח ומצה לאחר חצות לא יצא, וא"כ לדירי' גם מצות ההגדה צריכה להיות קודם חצות, דהא בעינן „בעבור זה“ בשעה שיש מצה ומרור לפניך, כנ"ל, וא"כ, כיון דמרור בזמנ"ו אינו אלא דרבנן ומצות ההגדה הוי דאורייתא, הוי לו להניח מלאכול המרור עד אחר חצות, ובמקומו למהר לומר קצת ההגדה כדי לצאת מצות ספור יציאת מצרים דאורייתא.

ה„דגול מרובה“ בס"י תע"ז כתב, במי שאירע לו אונס שלא ה"י יכול לעשות הסדר של פסח ונשתתף עד סמוך לחצות ושוב לא נשאר לו רק זמן כמעט עד חצות, יקדש וישתה כוס ראשון ויטול ידיו ויברך המוציא ועל אכילת מצה ויאכל, וגם יברך על המרור ויאכל תיכף קודם חצות, ואח"כ יאמר ההגדה לאחר חצות.

ותמהני עליו, דהרי הא דצריך למהר באכילת מצה קודם חצות הוא משום דכספקא לן דלמא

הגדה

[א

ונראה, עפ"מ ששמעתי ממור' הגאב"ד דבריסק שליט"א בשם אביו מרן הגר"ח הלוי ז"ל, שבכל שנת בשעת הסדר של פסח הוי מבאר לפני בי"ב מה היא המצוה של סיפור יצ"מ, הרי בכל השנה יש מצוה של זכירת יצ"מ, וא"כ מה ניתוסף אותה הלילה ע"י המצוה של ספור מה שאין בזכירה, והוי אומר, שהחילוק בין זכירה לסיפור הוא בני דברים: חדא, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר לעצמו יצ"מ, אבל

בהגדה של פסח: אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שגא' למען תזכור וכו'.

לכאורה קשה, הלא האי מימרא דראב"ע היא משנה בפ"ה דברכות, לענין חיוב זכירת יצ"מ של כל השנה, ומה שייך זה למצות ספור יצ"מ שבלי ליל פסח דאירינגן ב"י השתא באותה הלילה.

עמק

הגדה

ברכה

עז

לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור פסח על שום מה וכו', ומסיים הרמב"ם: "ודברים האלו כולן נקראין הגדה. עכ"ל. הרי להדיא, שכל הג' חילוקים אלו כולן נכללין בהמצוה של „הגדת לבנך" בהמצוה של ספור. וכיון שמצות צריכות כוונה ע"כ ה" מצוה לכונן לצאת בג' דברים אלו. עכ"ד.

ולפ"ז נראה, שהבעל הגדה, שרצה ג"כ לבאר לנו עיקר המצוה של ספור יצ"מ והחילוקים שבה, ע"כ הקדים בדבריו המשנה של ראב"ע, לומר, שגם בכל השנה איכא מצוה להזכיר יצ"מ בלילות, וא"כ מה ניתוסף אותה הלילה בהמצוה של ספור מה שאין בזכירה, וע"ז הוא דמסיים: ברוך המקום כנגד ארבעת בנים דברה התורה בהמצוה של ספור, והיינו שמצוה להודיע לבנים וכפי דעתו של בן אביו מלמדו, ואח"כ מבאר מתי היא המצוה של ספור לבנים: יכול מר"ח וכו' ת"ל בעבור זה בשעה שמצה ומרור מונהים לפניך, ואח"כ מתחיל בגנות ומסיים בטובה: מתחלה עובדי ע"ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו ומתחיל לדרוש מארמי אובד אבי ומאריך בדרש פרישה זו עד שגומר כל הפרשה, כדתנן בפי ערבי פסחים, ואח"כ מביא דברי ר"ג כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח וכו', ובוה נגמרה המצוה של ספור, ואח"כ מתחיל ענין אחר, אמירת ההלל, ומתחיל: בכל דור ודור חייב לראות עצמו וכו', שוהו הקדמה לחיוב ההלל, ומתחיל באמירת הלל, ונמצא שכל דברי ההגדה אין בהם מענין אגדה ודרוש, אלא כולם בנויים על יסוד ההלכה וחלקי המצוה של ספור יציאת מצרים.

ספור הוא לספר לאחר דרך שאלה ותשובה, כדכתיב: והי כי ישאלך בנך וגו' והגדת לבנך וגו', הבן שואל מה נשתנה וכו' והאב משיב עבדים היינו, ואפי' ה" לבדו שואל לעצמו מה נשתנה וכו' כדרך ספור לאחר; ועוד חילוק, שבזכירה אין צריך אלא להזכיר היציאה ממצרים לבדה, אבל בספור צריך לספר כל ההשתלשלות וצריך להתחיל בגנות ולסיים בטובה; ועוד ניתוסף במצות ספור, לספר טעמי המצות של אותה הלילה, רבן גמליאל אומר כל שלא אמר ג' דברים אלו בפסח לא יצא יד"ח ואלו הן פסח מצה ומרור וכו'. וכל זה עיקר המצוה של ספור יצ"מ. וכן מבואר להדיא ברמב"ם פ"ז מה' חו"מ ז"ל: מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל ט"ו בניסן שנא' זכור וגו' ומנין שבליל ט"ו ת"ל והגדת לבנך וגו', ואח"כ מבאר הרמב"ם מה היא המצוה של ספור וכתב שם בהל"ב: מצוה להודיע לבנים שנא' והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם ה" קטן או טפס וכו' ואם ה" הבן גדול ותכס וכו' וצריך לעשות שינוי כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו מה נשתנה וכו' אין לו בן אשתו שואלתו הי לבדו שואל לעצמו, ובהל"ד: וצריך להתחיל בגנות ולסיים בטובה כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו בימי תרה ומלפניו כופרין וטועין אחר ההבל ומסיים בדת האמת שקרבנו המקום לו והבדילנו מן האומות וקרבתנו ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו במצרים וכל הרעה שגמלנו ומסיים בניסים ונפלאות שנעשו לנו, ובהל"ה שם: כל מי שלא אמר ג' דברים אלו בפסח

ב

הזבח נזבח וכו' לשם ריח לשם ניחות, ונהי דאין זה אלא לכתחלה ואינו מעכב בדיעבד, זהו משום דראוי לשם ריח ניחות וכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, אבל לאחר החורבן, שהתורה אמרה: והשימותי את מקדשיכם ולא אריח ברית ניחותכם, והעידה התורה שהקרבת שוב לא יהיו לריח ניחות, ונמצא ששוב אינם ראויים לריח ניחות, וע"כ שאר קרבנות כיון דצריך בהם ריח ניחות אי אפשר להקריב, דפסולים הם מטעם דכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בהם; משא"כ בקרבן פסח, דלא כתיב ביה ריח ניחות ולא צריך בו שחיטה לשם ריח ניחות, שפיר ה" אפשר להקריב גם לאחר החורבן. עכ"ד ז"ל.

וטעם הדבר, מה שקרבן פסח שאני מכל הקרבנות דלא צריך ריח ניחות, נראה, עפ"מ שכתב הרמב"ן בסה"מ מצוה א' בטעם בעל הלכות גדולות שלא מנה במנין המצות האמונה במציאת השם, וכתב, שאין מנין תרי"ג מצות אלא גזירותיו היעלה שגור

בברכת, „אשר גאלנו" שלאחר ההלל מסיימים: כן ה' אלקינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים שמחים בכנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחת לרצון וכו'. צריך ביאור על אריכות הלשון הזה, שהוצרכו לבאר שנאכל שם מן הפסחים, מן איזה פסחים — „אשר יגיע דמם על קיר מזבחת לרצון". הרי זה פשיטא, שכל קרבן אם מקריבים אותו כדינו והוא כשר הרי הוא לרצון.

ונראה בזה, עפ"מ ששמעתי בשם הגאון הנצי"ב מלווי"ן ז"ל לבאר מה דאיתא במדרש (הביא הגאון מהר"י עמדין ז"ל), שלאחר חורבן המקדש עד חורבן ביתר הקריבו ישראל קרבן פסח בירושלים במקום המקדש, והנה מדהקריבו קרבן פסח ע"כ שבנו שם מזבח, וא"כ קשה למה לא הקריבו גם שאר קרבנות כיון שה" להם מזבח; ואמר ע"ז, דכיון דבעינו שחיטת הזבח לשם ריח ניחות, כדתנן דלשם ששה דברים

מנחת

סימן פב

אשר

תג

סימן פב

סיפור יציאת מצרים

א

בגדרי הזכירה והסיפור

כתב הרמב"ם (פרק ז' מהלכות חמץ ומצה הלכה א') "מנחות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים כליל חמשה עשר בניסן שנאמר 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים' כמו שנאמר 'זכור את יום השבת', ומנין שכליל חמשה עשר תלמוד לומר 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמנו' צעזעור זה' בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך" עכ"ל.

ובבואר מדבריו דמקור מצוה זו הוא מקרא ד'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים'. וי"ע דהלל גדר המצוה הוא סיפור יציאת מצרים כמו שכתב בתחילת דבריו "מנחות עשה לספר בנסים ונפלאות", ולא רק זכירה בלבד ועוד דהלל מצוה זכירה יש בכל לילה וכמבואר בצרכות (י"ב ע"ב) דילפינן מלמען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, וע"כ פשוט דמצוה זו של ליל א' דפסח מהותה סיפור ולא זכירה בלבד וא"כ איך למדין מצוה סיפור מקרא דזכור את היום הזה, (ודוחק לומר אם אינו ענין לזכירה תנהו ענין לסיפור).

ועוד צריך ביאור בדברי הרמב"ם במה שדימה מצוה סיפור יציאת מצרים למצוה קידוש היום בשבת, ולאחיה ענין כתב דמצוה החורה "זכור את היום הזה" כמו שנאמר "זכור את יום השבת". והרמב"ם כתב כן גם בספר המצוות מ"ע קנ"ו, ע"ש.

ובבואר שמה שם כתב בכונתו דכמו דצריך לקדש את היום בשבת על הכוס כמו כן צריך לומר הגדה על הכוס, אך לענ"ד זה פירוש רחוק דהלל בהלכה זו לא עסקינן בדין הגדה על הכוס

ולא בדין ד' כוסות, ואף דהדין הוא דהגדה נאמרת על הכוס דכל אחד מדי' כוסות כוס של ברכה הוא וכוס שני כוס של הגדה הוא כמו שכתב הר"ן בריש ערבי פסחים, והתוס' בקופה ל"ח ע"א ד"ה מי שהיה כתבו ללא חיקו ד' כוסות אלא בשביל הלל והגדה, מ"מ איך נראה דזה כונת הרמב"ם בהלכה זו דלא היה לו לכתוב דבריו ולכתוב דרך רמז, ועוד דבהלכה זו מבאר הרמב"ם דין המורה של סיפור יציאת מצרים ולא את תקנות חז"ל באופן קיום המצוה, ואם כן עדיין צריך ביאור בכונת הרמב"ם.

והנה ראינו במנחת חינוך במצוה כ"א שנתקשה דמאי שנא מצוה זו של סיפור יציאת מצרים כליל ע"י בניסן ממצוה זכירת יציאת יום ולילה, (ראה בצרכות י"ב ע"ב ואף דלכאורה חכמים פליגי, מ"מ רוב הפוסקים והרמב"ם בכללם בפ"א ה"ג מהל' ק"ט פסקו כן זומא, וזכירת יציאת מצרים ביום ובלילה מדאורייתא היא וא"כ מה נתוסף כליל ע"י). וכתב דמצוה הסיפור כליל פסח הוא לספר לאחרים כפשטיה דקרא דוהגדת לבנך ומצוה הזכירה של כל השנה היא צינו לבין עצמנו, אבל אם איך עמו אחר, המצוה להזכיר לעצמו שזה לשאר הלילות. והקשה דכיון דעיקר המצוה המחודשת לספר לאחר, א"כ למה הביא הרמב"ם פסוק זה ד'זכור', חיפוק ליה דחייב כמו בכל הלילות מקרא "למען תזכור", כמו שכתב בצרכות וביציאת הרמב"ם בהל' ק"ט, וע"כ מרי מלייניו דכליל א' דפסח ילפינן מ'זכור את היום הזה' וכליל לילה ילפינן מ'למען תזכור', וכתב דנפ"מ לענין נשבע על המצה לפי"ד הר"ן בצדדים ח' ע"א דמה שאינו מפורש בקרא אלא ילפינן מדרשא השבועה חלה עליי. ולענ"ד דוחק גדול הוא לומר דאיך נפ"מ בין מצוה ליל הפסח למצוה זכירת יציאת מצרים של כל לילה אלא לענין אם שבועה חלה על מצוה זו.

תר

מנחת

פסחים

אשר

ב

וּנְרָאָה וזה דשאני גדר הסיפור מגדר הזכירה לך רק כשהוא מספר לאחרים ומקיים מצות והגדת כפשטותה אלא אפילו כשהוא שואל את עצמו ואינו מספר לאחרים, דמצות הלילה הוא ליל ט"ו בניסן סיפור הוא ומוזדל הוא מגדר הזכירה בכמה דברים.

א: במצות הזכירה די צמה שהוא מזכיר יציאת מצרים הזכירה כללהו וכיון שאמר זכר ליציאת מצרים כמו שזוכרים בקידוש היום קיים מצות הזכירה, אבל במצות הסיפור על האדם לספר פרטים כל שהם מן האופן שבו יאלנו ממצרים, דזה דרך סיפור שהוא סיפור הדברים מהמאורע שהוא מספר עליו, ובהזכרה בעלמא אינו יוצא יד"ח כליל א' דפסח עד שיפרט פרטים מסויימים מיציאת מצרים וכמו שכתב הרמב"ם בפ"י הלכה א' דמצוה לספר בנסים ונפלאות שנעשו עם אבותינו, וכ"כ בפנים יפות פרשת בא ח"ל "א"כ מה ענין מצות סיפור יצי"מ כלילה זו מכל הלילות, ע"כ שכונת מצוה זו להרבות בסיפור, וכ"כ בחיי אדם כלל ק"ל סעיף י"א ח"ל "והיא מצוה נוספת על כל שאר לילות, שהרי בכל לילה חייב להזכיר יציאת מצרים, אבל כלילה זה חייב לספר המעשה", ועיין מש"כ בזה לקמן סימן פ"ד.

והנה כתב המג"א בסימן ס"ז ס"ק א' דמקיים וזכירם יציאת מצרים בשירת הים, והחת"ס חלק עליו וכתב דלר"ך להזכיר יצי"מ ולא קריעת ים סוף וכך הסכים הגרעק"א ס.

וּנְרָאָה דכליל ט"ו ודאי דלר"ך לספר דווקא צי"מ ולא בקריעת ים סוף, ואכן בנוסח ההגדה להרמב"ם השמיט את הניסים שנעשו על הים, ונראה דמ"מ היו בכלל כל המרבה לספר ה"י משובח, ידו"ק.

ב: נראה לבאורה דבמצות סיפור יצי"מ כליל א' של פסח יש תנאי שר"ך לספר בנסים ונפלאות ואם יספר רק שהקב"ה הוליאנו ממצרים וישתמט מסיפורו

כאלו בדרך הטבע יאלנו ממצרים לא יאל יד"ח, ויסוד זה יש ללמוד מדברי הרמב"ם בפ"י שם "מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים" וכו', הרי שתנאי בסיפור זה הוא לספר בנסים ונפלאות, וביאור הדבר נראה דכיון דיציאת מצרים הוא יסוד חיותן באמונת ישראל וכמו שכתב הרמב"ן בסוף פרשת בא דמן הנסים הגדולים והמפורסמים יש ללמוד על הנסים הנסתרים שגם הם נסים, וראה בלשון החינוך מצוה כ"א (ועיין מה שהארכנו בזה במאמר דרך אמונה בפתיחה לספר) משום קך מצוים אנו להדגיש בסיפור יציאת מצרים שהיה בדרך נס ופלא, אבל במצות זכירת יציאת מצרים יוצא יד"ח ע"י זכירה בעלמא של יציאת מצרים ואין צריך לספר בנסים ונפלאות.

ג: ונראה עוד צמה דשאני מצוה זו כליל א' דפסח ממצות הזכירה של כל לילה ולילה, דבכל הלילות אינו מצוה אלא לזכור ולהזכיר יציאת מצרים אבל כלילה הזה צריך לספר שביום הזה יאלנו ממצרים ומצות הסיפור קשורה ליום הזה שבו יאלנו ממצרים, וחילוק זה שבין מצות כל לילה למצות סיפור כליל א' דפסח מפורש בקרא, דבכל יום ולילה למדין מקרא ד"למען זכור את יום לאתך מארץ מצרים כל ימי חייך" שמצוה להזכיר יום נאלנו ממצרים, אבל כליל א' דפסח המצוה היא "זכור את היום הזה אשר יצאת ממצרים" דהיינו שמצוה לזכור את היום הזה. ונראה לבאורה שזה פשטות כונת הרמב"ם צמה שדימה את מצות "זכור את היום הזה" למצות "זכור את יום השבת לקדשו" ונתקשו בהבנת דבריו דמה ענין זה לזה (והלל יש עוד זכירות בתורה כמעשה עמלק ומעשי מרים וכו'), ונראה כונתו כנ"ל דכמו דמצות קידוש היום דצברים הוא להזכיר שיום זה שבת הוא ובו שבת הקב"ה ממלאכתו קן מצוה הוא להזכיר שיום זה ט"ו בניסן הוא יום נאלנו מארץ מצרים, וכך משמע במדרש רבה סוף פ' בא "אמר הקב"ה למשה וכו' קך היו זוכרים את הנסים שעשיתי לכם במצרים וזכרו יום שיצאתם משם שנאמר "זכור את היום הזה", ועיין בלשון הרמב"ם שם בפ"י ה"ב

מנחת

כימון עב

אשר

תה

"לפי דעתו של בן אביו מלמדו... אם היה בן קטן או טיפש אומר לו אביו עבדים היינו וכו' ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה". וע"ע בלשוננו שם ה"ו "ככל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא עתה ממצרים", ואפשר דאין כוונתו אלא למנוח ליל א' דפסח, אמנם ז"ע למה לא הזכיר תנאי זה בנוסח ההגדה, ובאמת בנוסח ההגדה שבידנו לא מודגש כלל שבלילה הזה יצאנו ממצרים, וז"ע.

וישוב נתיישבתי דבאמת פשוט שאכן זה חלק מרכזי בהגדה, שהרי הבן שואל "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות" ואנו משיבים עבדים היינו... ויוציאונו ה' אלקינו ופשוט דהיינו בלילה הזה ולכן נשתנה הלילה הזה מכל הלילות, ופשוט הוא באמת הפשוט. ויחא נמי לפי"ו דרק לבן קטן או טיפש עומם בנוסח זה "בלילה הזה פדה אותנו" דהוא אינו יודע לשאול אבל בן חכם השואל מה נשתנה לו עונה עבדים היינו דבתשובה זו מתייחסים ללילה זה, (וע"ע ברמב"ם פ"ח שם הלכה ב' דהאב חוזר על ד' השאלות דמה נשתנה לפני שהוא אומר עבדים היינו), ודו"ק.

וראיתי שוב בקספר זכרון "אש תמיד" שהביא בשם הגר"ח מצריסק שיסוד זה מפורש ברמב"ם פ"ו ה"א מחמת ומנה "מנות עשה של תורה לספר בניסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה עשר בניסן שנאמר וכוזר את היום הזה אשר יצאתם ממצרים", הרי דלריך לספר שהנסים נעשו בליל ט"ו בניסן, אך לא אלאמין שהדברים יצאו מפיו של הגר"ח דהדברים טעות הם, לכל כונת הרמב"ם שמנהו זו נהגת בליל ט"ו בניסן, ולא שהנסים נעשו בלילה זה, ח"פ.

אמנם לכאורה יש להקשות מפסחים קט"ו ע"ב "אב"י הוא יתיב קמיה דרבה הוא דקא מדלי חבא מקמיה, א"ל עדיין לא קא אכלינן אתו קא מעקרי חבא מיקמן, א"ל רבה פטרותן מלומר מה נשתנה", וכע"ז שם קט"ו ע"א "אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי צעי למימר ליה, אמר

ליה צעי לאדו"י ולשבוחי א"ל פטרותן מלומר מה נשתנה פסח ואמר עבדים היינו" והלא לא שאלו מה נשתנה הלילה הזה, ונראה לפי"ד התוס' שם קט"ו ע"ב דאין כונת הגמ' דבשאלה זו כבר נפטר מלומר מה נשתנה אלא שעי"י שאלה זו יבא לשאול גם שאלות אחרות, עי"ש. ועיין רש"ס שם קט"ו ע"א "לאחר שאלת הבן" ובהגהות מהר"ב רש"ס שם, וא"כ כונתם שישראל שאלות המתייחסות לשינוי בלילה הזה, ואפשר עוד דאף אם אינו מזכיר בפירוש הלילה הזה, דימין דהענין מובח שכל התעוררות השאלה ממין שינוי בלילה הזה הו"ל כאילו מתייחסים להדיא ללילה הזה, ודו"ק.

ד': בזכירה אין לריך אלא להוציא צפתיו ולמ"ד הרהור כדיבור מהני אף צהרהור ככל מנות שבדיבור שיוצא בהם, אבל בסיפור יצי"מ לכו"ע לא מהני הרהור דצהרהור אין כאן סיפור כיון דאין הרהור לבו נשמע לאחרים וכבר תמה הגאון ר' שלמה קלוגר על מה שכתב הפמ"ג בסימן תע"ד במשניות זהב סוף ס"ק א' וכן בפתיחה כוללת ה"י קריאת שמע אות ד' דיוצא די חובתו בסיפור יצי"מ צהרהור למ"ד הרהור כדיבור דמ"א, דאין יקיים מנות סיפור יצי"מ צהרהור הלכ דהרי כתיב והגדת לבנך הרי דבעינן הגדה הראויה לאחרים וצהרהור אינו נשמע לאחרים כלל. עיין בהגהות הגרש"ק על השו"ע שם ובשו"ת האלף לך שלמה בהשמטות לאו"ח סימן מ'. ונראה לפי זה דאף דקי"ל בשו"ע או"ח סימן ס"ב סעיף א' דאין לריך להשמיע לאזני ויוצא די חובתו מכיון שהוציא צפתיו וכשיטת ר' יהודה בצרכות דף ט"ו ע"א, מ"מ במנות סיפור יצי"מ לריך להשמיע לאזני דאין כאן סיפור אלא בראוי עכ"פ להשמיע לאחרים ואם אינו משמיע לאזני ואין דבריו נשמעים נהי דיש כאן דיבור ומקיים מנות ודברת צם סיפור אין כאן ואינו יוצא די"ח המנוה בליל א' של חג הפסח.

וביוצא בזה מנינו צבית יוסף בהלכות מגילה סימן תרפ"ט שחידש דאף דבכל מקום אין לריך להשמיע לאזני שאני מקרא מגילה שבו לריך להשמיע

הו

מנחת

פסחים

אשר

לאזינו משום פרסומי ניסא, והבית יוסף כתב ליישב
 צוה את פסקי הרמב"ם דמחד פסק בקריאת שמע
 דאין צריך להשמיע לאזינו ומאידך פסק במקרה מגילה
 דחרש המדבר ואינו שומע לא הו צר חיובא ואינו
 מוציא אחרים ידי חובתן ע"ש, וגראה לכאורה דק"ו
 הדברים דבמנחת סיפור יצי"מ אינו יוצא אלא אי"ב
 השמיע לאזינו. ומ"מ נראה דכלל לילה דסגי בהוציא
 בשפתיו ובליל ט"ו בעינן סיפור, וסיפור ליכא כל
 שאינו משמיע לאזינו.

אמנם לא ראיתי בפוסקים שעמדו על זה וצריך
 עיין לדעת כי באמת דין זה שכיח ויש צו
 נפ"מ להלכה דמנהגו שכל בני הבית אומרים את
 ההגדה לעצמם ואינם מכוונים לאלה ידי חובתן
 בשמיעה מפי האב העורך את הקדר ומצי הוא
 שהנשים אומרות את ההגדה בלחש וא"א לשמוע
 מפיהן, ולפי הדברים הנ"ל לכאורה לא ילאו ידי חובתן
 ול"ע צוה.

(אמנם) יש מן הפוסקים שכתבו שבני הבית אינם
 אומרים את ההגדה אלא יוצאים בשמיעה
 מבטל הבית והשומע כעונה, מטעם צריב עם הדרת
 מלך, עיין שו"ע הרב סימן תע"ג סעיף כ"ג וסימן
 תע"ג סעיף כ"ד. ובמעשה רב מובא שכן נהג הגר"א
 ובמנ"ח מנהיג כ"א ק"ק א' אות ד' הוכיח מהגמ'
 דפסחים קט"ו ע"ב דיכול אדם להוציא את חבירו
 במנחת סיפור יציאת מצרים כמו בכל המנחות דתלמיים
 בדיבור וראה בשו"ת חת"ס או"ח סי' ט"ו. ובלקט
 יושר עמוד 84 כתב צוה"ל "אחד מן המסובים אומר
 בקול רם מה נשתנה ואחרים אומרים בלחש עמו,
 והגאון (בעל תרומות הדשן) מתחיל בקול רם עבדים
 היינו לפרעה, ואחרים אומרים בלחש עמו ומעשה
 צרבי אליעזר אומרים כולם בקול נעים. כשהגיע לצורך
 שומר הבטוחו הפסיק מעט כדי שיאמרו כולם ברוך",
 אמנם אף שנהגו שכולם אומרים בלחש אפשר דנ"מ
 השמיעו לאזניהם אלא שבעל תרוה"ד לבדו אמר בקול
 רם, ובערוך השלחן סימן תע"ג סעיף כ' כתב דעכשיו

שנתרבו הדפוסים ונדפסה ההגדה בלשון לע"ו, כל
 הנשים והתינוקות שלנו קוראים עצמם.

ובספר עמק ברכה צעניי הגדה כתב בשם הגר"ז
 מצריסק שאמר שאצו הגר"ח זצ"ל היה
 מונה ג' הבדלים בין מנחת זמרת יציאת מצרים של
 כל השנה למנחת סיפור בליל פסח, א': דזמירה של
 כל השנה אין צריך אלא להזכיר יציאת מצרים, אבל
 סיפור ליל ט"ו בניסן הוא לספר דרך שאלה ותשובה,
 ב': דזמירה אין צריך להזכיר אלא יציאת מצרים לבדה,
 אך בסיפור בליל פסח צריך להתחיל בגנות ולסיים
 בשבח. ג': בליל פסח צריך לספר טעמי המנחות של
 אותו הלילה כדברי רבן גמליאל כל שלא אמר שלשה
 דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח,
 מצה ומרור, משא"כ מנחת זמירה של כל השנה ועי"ש
 מה שדייק מלשון הרמב"ם.

אך נראה לכאורה ללא עלה על דעת הגר"ח להקביר
 כך במה שאני מנחת הסיפור ליל ט"ו בניסן
 ממנחת הזמירה של כל יום ויום, אלא להגדיר מה הן
 יסודות מנחת ההגדה ומאפייניה למעשה, דבאמת שלשת
 ההלכות הללו אינם אלא מדרבנן ולא מה"ת, דמה"ת
 אין לנו אלא מנחה לספר צנקים שעשה הקצ"ה עם
 אבותינו כנ"ל מלשון הרמב"ם וכל אחד מספר לפי
 צחות לשונו כמ"ש הרמב"ם בטהמ"ל שם וכל ההלכות
 הנ"ל הנוגעות לאופן הסיפור אינם אלא מדרבנן.

אמנם לאו מילתא דפשיטותא היא ומדברי הרמב"ם
 בפ"ו ה"ה מחמת ומנה משמע דמה"ת
 צריך לומר פסח מצה ומרור על שום מה נאכלין
 וילפינן לה מ"ואמרתם זבח פסח" וכן משמע מדברי
 המוס' בפסחים קט"ו ע"א ובשצלי הלקט כתב
 דלפינן מ"צעבור זה", ומ"מ משמע מדבריהם דהו
 מה"ת ולא כדברי הר"ן שם שכתב דכל כונת ר"ג
 שאינו יוצא במנחה מן המוציא עי"ש, אך מ"מ
 מלשון הרמב"ם בטהמ"ל מ"ע קנ"ז משמע דמה"ת
 אין מטבע מקיים במנחת הסיפור אלא "כל אחד
 לפי צחות לשונו", ומש"כ נראה יותר כמו שכתבתי.

הו	אשר	סימן עג	מנחת
<p>אלה היו נמי בכלל כל המרצה לספר הרי זה משבח מיון שהם קשורים לענין יציאת מצרים.</p>	<p>וגדולה מזו מצינו חידוש מופלא ומופלא בדברי רבותינו בספרא ברש פרשת בחוקותי (י' פרשה א') וז"ל הראב"ד על מה שאמרו "זכור את אשר עשה לך עמלק שמהא שונה בפ"ק זכרון עמלק שמהא שונה בפ"ק הלכות מגילה", וז"ה שם בפירושו הר"ש משאנן שמהא שונה בפ"ק הלכות מגילה משום זכור את אשר עשה לך עמלק", וז"כ בזכירת מעשה מרים ללמוד הלכות נגעים וכו'. ופשוט דבהלכות מגילה אינו יוצא ידי חובת זכירת מעשה עמלק אלא דמ"מ יש בה נד זכירת מעשה עמלק, וכן נראה לענ"ד לגבי הלכות הפסח במנחת סיפור יציאת מצרים, ודו"ק.</p>	ג	<p>(ובהגדה של פסח לאנרצנאל (זבח פסח) שער י"ד כתב "שלא לבד נתחייב לקרות פרשת יציאת בקריאת שמע של אותו הלילה כשאר הלילות, כי אם שזכיר בו פסח מנה ומרור וטעמייהם").</p>
<p>אך לא אכחד דאי בדדי חלי' היה נראה פשוט דאיך מנחה להוסיף ולהרבות אלא בסיפור יציאת ולא בזכירת יציאת דבכל יום ולילה, ומש"כ חידוש בעיני לומר דיש ענין להוסיף בזכירת מעשה עמלק. אך מ"מ נראה דזה ביאור דברי הר"ש והראב"ד, ותו לא מיד.</p>	<p>הנה חידוש הגר"ז דאף הלימוד הלכות הפסח מקיים זו מנחת סיפור יציאת מצרים, והוכיח הלכה זו מן המוספתא סוף פסחים דרבן גמליאל חקנים ישבו כל אותו הלילה ועסקו בהלכות הפסח הרי דמקיים זוהי מנחת סיפור יציאת מצרים, אך הגר"א גרס שם שהיו עוסקין בסיפור יציאת מצרים ע"ש. אמנם הטור בזימון תפ"א כתב "חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח וביציאת מצרים ולספר בנשים שעשה הקב"ה לאבותינו עד שתחטפנו שינה" הרי דנקט תרחי וז"ה בשו"ע שם ס"ב.</p>	<p>אך פשוט בעיני דמי שיעסוק בהלכות הפסח בלבד ולא יספר בנסי יציאת מצרים ציטל מנחת עשה ואינו יוצא ידי חובתו בהלכות הפסח, אלא בהלכות</p>	

סימן פג

עוד בענין סיפור וזכירת יציאת מצרים

"אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני בן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים
בלילות עד שדרשה בן זומא שגא' למען תזכור את יום לאתך מארץ מצרים כל
ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות וזכ"א ימי חיך העוה"ז כל להביא לימות
המש"ח" (משנה ברכות י"ב ע"ב).

"במצות עשה של תורה לספר בנשים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים צליל חמשה עשר
בניסן שנאמר זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים כמו שנאמר זכור את
יום השבת. (רמב"ם פ"ז מחמת ומנה ה"א).

הנה שני פסוקים הם שבהם נטוונו בזכירת יציאת מצרים "זכור את היום הזה" ו"למען תזכור את יום לאתך מארץ מצרים". ומתוך דברי המשנה והרמב"ם מבואר דמקרא זכור למדנו מנחת סיפור

תח

מנחת

פסחים

אשר

י"מ זביל הקדר, בעוד מצות זכירת י"מ בכל יום וילל ילפינן מקרא דלמען תזכור.

אמנם רש"י בפרשת בא כתב "לימד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום". הרי לן שיטתו דקרא דזכור מהפרש למצות זכירת י"מ בכל השנה כולה, ולכאורה תמוה דהרי כבר למדנו מצוה זו מקרא ד"למען תזכור" כמבואר שם דף י"ב ע"א. ואפשר דס"ל דעיקר מצוה זו דזכירת י"מ בכל ימות השנה מקורה מקרא ד"זכור את היום" דרק פסוק זה נאמר בלשון ציווי מפורש, אבל קרא דלמען תזכור אינו אלא טעם דמצוות מצה ופסח ולא ציווי וכמ"ש רש"י שם (דברים ט"ז ג') "ע"י פסח ומצה תזכור יום זאתך", אלא דמ"מ למדו מדיוקא דקרא דמצוה להזכיר י"מ גם בלילות דאין זה אלא גילוי מילתא בעלמא.

והנה רוב מוני המצוות ובכללם הרמב"ם, הרמב"ן, הסמ"ג והאיטור לא מנו מצות זכירת י"מ בכל יום צמינן התרי"ג ולא מצינו מי שמונה מצוה זו אלא הסמ"ק במצוה ק"ו, וכבר דנו האחרונים בטעם השמטה זו. ונראה בזה ד' דרכים.

א: הפרי חדש ציינן נ"ח כתב בשיטת הרמב"ם דאין זה אלא מצוה דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. אך מפשטות לשון הרמב"ם בריש פ"א מהלכות קר"ש משמע דדרשה גמורה היא ומה"ט לרף להזכיר י"מ כל צוקר וערב, וכך מבואר מפשטות דברי הגמ' בצרכות כ"א ע"א דספק אמר אמת ויצו חזר ואומר כיון דהו ספיקא דאורייתא ע"ש.

ב: הל"ח בצרכות דף י"ב כתב דכיון דפסוק זה שממנו ילפינן מצות הזכירה שבכל יום לא נאמר בלשון ציווי אלא כטעם אכילת המצה והפסח "למען תזכור" אין זו מצוה גמורה להימנות צמינן התרי"ג (ועיי' מה שהארכתי בגדר רצון התורה במנח"א דברים סימן נ"ב).

ג: בשם הגר"ח מבטיק אמרו וק' כתב בשו"ת בית יצחק אר"ח סימן י"ב אות ב' דאף שמצוה זו דאורייתא אין היא מצוה צפני עצמה אלא חלק

וענף למצוה קריאת שמע, ומש"כ נקבעה מצוה זו ע"י אנשי כנה"ג בפרשה ג' של קריאת שמע, ודו"ק במש"כ הרמב"ם בפ"א מקר"ש ה"ג דגם פרשת האצית בכלל קר"ש היא.

ד: ולול"ד היה אפשר לדון עוד דאפשר דמצוה זו ענף וחלק הוא ממצות סיפור יציאת מצרים שבבילאי דפסח. ומצות הזכירה והסיפור עיקרה בליל א' דפסח, אך כלול בה גם מצות הזכירה שבכל יום, ודו"ק בזה.

והנה נחלקו האחרונים צומן הזכרת י"מ בשחרית אם זמנה עד סוף ג' שעות וצומן קר"ש של שחרית או שמה דינה כדין כל מצוות היום שהם כל היום כמבואר במשנה במגילה כ' ע"א. דעת השאגת אריה צמינן ו' דזכירת י"מ זמנה כל היום, ובאר שמה פ"א מקר"ש כתב לדייק מדברי הרמב"ם הנ"ל דדין זכ"מ כדין קר"ש לענין הזמן ע"ש.

והנה דגם שאלה זו תלויה בדרכים הנ"ל, דאם הו' מחלקי מצות קר"ש פשוט שזמנה צומן קר"ש של שחרית אך אם מצוה צפני עצמה היא מקטבר דהו כשאר מצוות היום שצומן כל היום, ו"פ.

ב

והנה בצרכות י"ג ע"ב איתא "ת"ר שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא א"ל רב לר' חייה לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים אמר ליה בר פחמי בצעה שמעביר דיזו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. חזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אומר אינו חוזר וגומרה רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומרה, א"ל בר קפרא לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאיהו בה יציאת מצרים".

ובבר הוכיח המגן אברהם צמינן ק"ו סק"א ובסימן ק"ו סק"ה דאפשר לקיים מצות זכירת י"מ ע"י לימוד הלכה שיש בה הזכרת י"מ

מנחת

סימן ע

אשר

תב

וכתב דכל שכן שיוצא בשירת הים. והגרעק"א שם וכן החת"ס בהגהותיו שם ובשו"ת או"ח סימן ט"ו חלקו על המג"א ונקטו לנרץ להזכיר דוקא יציאת מצרים ואינו יוצא יד"ח בקריעת ים סוף דבשירת הים אין זכר ליציאת מצרים אלא לקריעת ים סוף ולשירה שאמרו עליה. ובשו"ת סי" ס"ו ס"א הביא את דברי המג"א כ"ח ותמה עליו כמניית החת"ס. אמנם בסומן מ"ו סעיף ט' כתב דאם רואה שהציבור יאחר יכוין ללאת יד"ח קר"ש בקר"ש שלפני פסד"ו וכוון ללאת יד"ח זכירת יצי"מ בפסוק "אנכי ה"א המעלך מארץ מצרים". ודעתו מנזרת כי פסוק זה עדיף משירת הים כיון שמוזכרים בו את עמם ההעלחה מארץ מצרים.

כלשהו הקשור קשר עקיף עם יצי"מ, ולדעת הגרעק"א והחת"ס ז"ל דבאמת אינו יוצא יד"ח אלא בשמעתתא שמוזכרין בו יציאת מצרים ממש.

ואפשר דהמג"א לשיטתו הלך גם צ"כור את אשר עשה לך עמלק" דכתב בסומן חרפ"ה דיוצאין יד"ח אף בקריאה ד"ויצא עמלק" שקורין בפורים צדיק, וזמשה צורה שם ס"ק ט"ו חלק עליו ונקט שאינו יוצא אלא בפסוקים שזכרתי מלפני שכתוב זה מצות "תמחה את זכר עמלק מתחת השמים". ודעת המג"א נראה דכלל הוא בכל הזכרות שאין נרץ להזכיר דוקא פרט מוגדר ומקוים אלא עיקר הענין הכללי. כך בזכירת יצי"מ וכן בזכירת מעשה עמלק, ודו"ק צ"ו.

וגר"א גדעת המג"א דאין נרץ להזכיר דוקא את עמם היציאה מארץ מצרים אלא יוצאים יד"ח בזכירת גאולת מצרים על שלביה השונים וזכרתי בקרי"ס שהיתה תנועת גאולתן ועיקרה. פוק חזי מש"כ רבינו בחי" (שמות ו' ו') "וגאלתי אתכם זה רמז לקריעת ים סוף שאז נחשבו גאולים שאין הגאולה שלימה אלל העבד עד שיתברר נמיתת האדון". ובעבודת הגרשוני בשה"ש א' י"א כתב בשם הגר"א "האמת שהגאולה השלימה לא היתה ביציאת מצרים כי אם על ים סוף" ועי"ש מה שציאר בזה. ויקוד הדברים כבר מנזאר צאבן עזרא ובספרו פרשת בשלח (שמות י"ד ל') "וישע ה' ביום ההוא את ישראל. במיתת המסמוללים בהם לשעבדם נשחרו הם בני חורין כי עד עת מותם היו ישראל כעבדים בורחים". ולפי"ז מנזאר דגם קרי"ס היו חלק מגאולת מצרים ויציאתה.

ורנה בשני מקומות נוספים מצינו שיוצא ע"י לימוד הלכה.

בסיפור יציאת מצרים ידוע מה דאימת במוקפתא פסחים פ"י ה"ח "חייב אדם לעסוק בהלכות הפסח כל הלילה... מעשה צדק גמליאל וחקנים שהיו מסובין בבית ביחוס בן זמין בלוד והיו עסוקים בהלכות הפסח כל הלילה". הרי שגם בהלכות הפסח מקיים מצות סיפור יציאת מצרים, וכן נראה ממשטות דברי תשובתנו לשאלת החכם "אף אתה אמור לו בהלכות הפסח אין מפתירין אחר הפסח אפיקומן". וכבר מנו משמיה דהגר"ז מברסק שאכן מקיימן מצות סיפור יצי"מ בהלכות הפסח.

אך באמת נראה יותר בשיטת המג"א דלאו דוקא קרי"ס שהיתה עיקר הגאולה אלא כל דבר הקשור ליצי"מ כגון עשרת המכות וכדו' יש בו כדי להוציא את האדם יד"ח.

אך כבר ביארתי לעיל סימן פ"ב אות ג' דזה פשוט שלא יוצאים יד"ח סיפור יצי"מ ע"י הלכות הפסח שהרי כתב הרמב"ם דמצוה לספר בנשים ונפלאות (פ"ו הלכות חו"מ ה"א) אלא דבכלל "כל המרבה לספר" נכללו גם הלכות הפסח דכל דבר שיש בו להעצים ולהעשיר הבנת יצי"מ והרגשת הלב ד"כאילו הוא יצא ממצרים" יש בו מצוה וענין.

ובמתבר לדעת המג"א דגם ההלכה שאמר רבינו הקדוש בכל יום כדי ללאת יד"ח זכירת יצי"מ לא עסקה בענין יציאת מצרים ממש אלא בענין

תי

מנחת

פסחים

אשר

ובך נראה גם ציבור דצריהם המחודשים מאד של הראב"ד והר"ש משאנן בתו"כ רי"פ בחקומו דבלימוד הלכות מגילה מקיים מצות זכירת מעשה עמלק, וצאמת פשוט בשמש צנהיים שאין אדם יולא יד"ח בלימוד הלכות מגילה ואף לא במקרא מגילה דהלל אף במעשה עמלק שצפרשת בשלח שקורין ביום הפורים נחלקו המג"א והמשנ"צ בסימן תרפ"ה אם יולא ופשוט הדבר שאינו יולא צמה שאין צו זכר לשמו של עמלק כלל, וע"כ ל"ל דכונתם דגם בזכירת מעשה עמלק אמרינן כל המרצה הרי זה משוצת, וצכלל כל המרצה אף לימוד הלכות מגילה.

ורג"י חידושא אית ציה. א: מסביר הו"א דרק בצפור יצי"מ יש מצוה להרבות דזה עבד

הסיפור להרבות צו צפרטום, ועוד כדי להשיג את הרגשת "כאילו הוא יולא ממנצרים" יש לורך צריצוי פרטום, אבל צכירות לא מצאנו גדר זה. צ: אף לאחר ההנחה דגם בזכירת מעשה עמלק יש גדר כל המרצה הרי זה משוצת, חידוש הוא לומר דהלכות מגילה צכלל אצחמה, דהלל אף במגילה גופה אין מצרינן שמו של עמלק, ודו"ק.

וב"ב נראה דממה דיוולא יד"ח בלימוד הלכה שיש בה יצי"מ מוכח דאין מצוה זו חלק ממצות קר"ש, דהלל מצות קר"ש קיומה צקריאת פרשה צצחורה ולא מסביר שלימוד הלכה היא חלק ממצוה שכל אופן קיומה צקריאת המורה.

סימן פד

בענין סיפור יצי"מ ובענין שומע בעונה

קב"ז ע"ב, א"ר אחא צו יעקב קומא פטור מלומר ההגדה וכו' והאמר מרימר שאלתינהו לרבנן דצי רב יוסף מאן דאמר אגדתא צי רב יוסף אמרו רב רב יוסף, מאן דאמר אגדתא צי רב ששת אמרו רב ששת, קצברי רבנן מצוה צומה"ו דרבנן וכו'. הנה מצויר מסויגין דמצות הגדה שהיא סיפור יציאת מצרים אחד מוציא את האחרים ידי חובתן אף רק כשהוא צר חיובא וכמו צכל מצוות צצדיצור דאמרינן צהו שומע בעונה יולא יד"ח ע"י שמיעה מצר חיובא. (ועיין עוד לקמן קט"ו ע"ב דאף צמצה, מצוה, וחרוסת לפני כאו"א, "אין עוקרין את השלחן אלא לפני שאומר את ההגדה", הרי דאחד הוא שאומר את הגדה ומוציא את השאר ידי חובתן).

דאף דהוי בעונה מ"מ אינו בעונה צקול רס ולא עדיף מאילו היה אומר צעצמו צלחש ע"ש. והחזו"א צאו"ח סימן כ"ט אית ג' הקשה עליו ממה דמהני שומ"כ צקידוש אף דבעינן קידוש על הכוס וכן במגילה אף דבעינן במגילה קריאה מתוך הכח ומתוך כך דחה סגרת הביה"ל והסיק דצכל ענין מהני שומ"כ אף היכא דבעינן תנאים ואופנים מסויימים צדיצורו ולא סגי צעניה צעלמא. אף אפסר שיש לחלק צזה צין צרבה"צ דבעינן ציה תנאי צאופן דדיצור עצמו דהיינו קול רס לקידוש ומגילה צתנאיהם המיוחדים אינם צעצם דדיצור ואופני אלא צענינים חינוניים וצדדיים דהיינו שקדש על כוס שלפניו או שיראו עיניו צתוך הכח צקריאתו.

ריש להקשות מזה על מה שחידש הבית הלוי (צכוף ספר צית הלוי על התורה) לדחות דצרי חכס אחד שאמר דמהני שומע בעונה צצרתה כהנים ודחה הביה"ל דצין דבעינן ציה "קול רס" כמצויר צכטוה ל"ח ע"א לא מהני צזה שומ"כ

אך צאמת נתקשיתי מעודי דצברי הביה"ל ממה דק"ל לר' יוסי צצרכות ט"ו ע"א ומגילה י"ו ע"ב דלא יולא יד"ח צקר"ש אלא אם כן השמיע לאזניו ומכל הסוגיא שס מצויר דאין זה צקר"ש צלצד אלא צכל מצוות צצדיצור, אמנם מצויר שס צתוס'